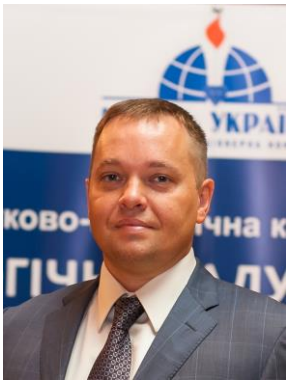
KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

УДК 343.97 : 343.775

Максим Геннадійович МАКСІМЕНЦЕВ,
кандидат економічних наук (*Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна)*

ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ: ФЕНОМЕН ТА ПОНЯТТЯ

Сформовано триєдине бачення феномену злочинності у сфері надрокористування, який складається з блоку основних (базових), а також акцесорних і супутніх кримінальних практик. Наведено аргументи на користь приналежності злочинності у сфері надрокористування до екологічної злочинності. Обґрунтовано специфіку її відтворення на інституціональному й політико-економічному прикордонні в кримінально-організованих формах. Запропоновано вузьке та широке розуміння поняття злочинності у сфері надрокористування.

Ключові слова: *надра, надрокористування, злочинність, феномен, експлуатація, акцесорні кримінальні практики.*

Постановка проблеми. Надрокористування – вельми специфічна сфера взаємодії людини та природи. Маючи в своїй основі економічні стимули, характер користування надрами визначається трьома діяльнісними домінантами: 1) ринкова вартість конкретних складових надр, прибутковість і соціальне значення їх використання; 2) технічні й технологічні можливості; 3) об'єктивно-екологічна (доступність, помірні негативні наслідки для навколишнього природного середовища тощо) та правова допустимість відповідної діяльності. Повною мірою ці три домінанти ретранслюються і на кримінальні практики щодо користування надрами: вони визначають як мотиваційне підґрунтя й економіко-інституціональний їх зміст, так і природничо-деструктивний, екстенсивно-споживацький, абсолютно нерозумний характер стосовно природного середовища життя на планеті та майбутніх поколінь людей. Отже, комплексна протидія відтворенню цих практик виявляється надактуальним завданням в умовах звуження біологічного простору життя на Землі. Вихідною гносеологічною позицією на шляху до виконання цього завдання

© М. Г. Максименцев, 2019

слід вважати формування адекватного розуміння природи злочинності у сфері надрокористування, її феномену й наукового поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На високому теоретичному рівні проблеми сутності та детермінації екологічної злочинності розроблялась у працях В. Ф. Баранівського, З. Б. Бахмудова, О. В. Виноградової, С. Б. Гавриша, Р. А. Гурбанова, Т. В. Корнякової, В. К. Матвійчука, Г. С. Поліщука, І. В. Попова, В. М. Присяжного, А. М. Притули, Б. Б. Тангієва, Ю. А. Турлової А. М. Шульги та інших учених. Окремі аспекти кримінологічного аналізу та протидії злочинності у сфері надрокористування досліджувалися на рівні окремих наукових статей Г. В. Завгородньою, І. М. Козьяковим, С. І. Марком, Н. В. Нетесою й деякими іншими дослідниками. Віддаючи належне існуючому доробку, слід разом із тим указати й на нерозробленість теоретичних питань, пов'язаних із визначенням феномену та поняття злочинності у сфері надрокористування.

Мета статті – дати опис та пояснення феномену злочинності у сфері надрокористування, сформулювати її кримінологічне поняття.

Виклад основного матеріалу. Надрокористування – різновид правомочності власності на надра, що проявляється у вилученні з надр фізичних, економічних, культурних, наукових та інших соціальних корисних властивостей, пов'язаних із геологічним їх вивченням, розробкою родовищ, видобуванням і переміщенням корисних копалин, підземних вод, порожніх порід, рідкісних геологічних відшарувань, палеонтологічних об`єктів і мінералогічних утворень, що мають наукову, природоохоронну або культурно-естетичну цінність, будівництвом та експлуатацією підземних споруд, скиданням стічних вод, захороненням відходів виробництва й інших шкідливих речовин, виявленням і видобуванням палеонтологічних та археологічних об'єктів, а також створенням геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне чи санітарно-оздоровче значення, задоволенням інших потреб громади, суспільства, держави та людства в цілому. Будь-яке усвідомлене, кероване, а також неусвідомлене (за наявності юридичного обов'язку такого усвідомлення) та/або некероване (за наявності об'єктивної можливості керувати) втручання у структуру надр із будь-якою метою чи без такої (безпосередньо щодо надр) слід вважати діяльністю у сфері надрокористування. Отже, злочинність у цій сфері може бути як умисною, так і необережною, пов'язаною, наприклад, із забрудненням складових надр, знищенням або пошкодженням об'єктів, що мають особливу культурну або наукову цінність, які в них містяться.

Використання й охорона надр формують комплекс взаємопов'язаних, у низці випадків залежних одні від одних відносин. Будь-яке надрокористування зумовлює виникнення і відносин щодо охорони надр, що пов'язано з відповідними юридичними обов'язками надрокористувачів. Водночас надроохоронні відносини, враховуючи структурно-функціональну взаємопов'язаність компонентів екосистем, можуть виникати і з інших підстав, що візуалізуються у сфері користування земельними, водними ресурсами тощо. Недотримання правил охорони та безпеки щодо

KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

збереження надр під час здійснення інших видів діяльності з об'єктивною необхідністю зрештою впливає і на можливість подальшого використання надр. Таким чином, незважаючи на відмінності у змісті й суб'єктах у відносинах з користування та охорони надр, їх об'єкт залишається спільним – це надра.

Ця обставина дає всі підстави включити до обсягу кримінологічної категорії «злочинність у сфері надрокористування» і кримінальні практики, що виражаються в порушенні правил охорони надр. Тож, склад злочину, передбачений статтею 240 КК України, цілком обґрунтовано поєднує у своїй конструкції посягання на відносини і надрокористування, й охорони надр, хоча і в різних його варіаціях за ступенем суспільної небезпечності. Що є домінуючою, системоутворюючою компонентою відносин надрокористування та надроохорони – економічна чи екологічна – не є принципово важливим. Так, в юридико-догматичному, кримінально-правовому аспекті це має братися до уваги, що зумовлено відмінностями в об'єктах кримінально-правової охорони й відповідних ознаках суб'єктів злочинів. Але у кримінологічному сенсі такого очевидного й принципового значення диференціації надрокористування й надроохорони немає. Віднесення екологічної телеологічної компоненти тих чи інших відносин до розряду домінантних є виключно умовною пізнавальною процедурою, що виконує синтетичні функції вузько-юридичного, догматичного значення. У ширшому ж, загальносоціальному, ноосферичному значенні навряд чи доречно говорити про примат економічного над екологічним.

В екологічному, аграрному праві узвичаєно вважати, що критерієм раціональності використання природних ресурсів є паритет економічного й екологічного, за якого другий фактор постає стримуючим щодо першого. Так, принцип раціонального використання природних ресурсів – це економічно необхідне й екологічно обґрунтоване природокористування, за якого водночас ураховуються економічні й екологічні інтереси людини та суспільства [1, с. 152]. Раціональне використання природних ресурсів має здійснюватись у спосіб, який призводить до поступового зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище. Обсяг негативного впливу має бути таким, за якого навколишнє природне середовище може його самостійно виправити за допомогою асиміляційної здатності [2, с. 87].

Хоча у випадку надрокористування не йдеться про здатність надр до самовідновлення й асиміляційну здатність (принаймні у масштабах історичного часу), тим не менш важливою є сама ідея межових показників антропогенного впливу на природу та її юридичного оформлення в механізмах суворих, екологічно обґрунтованих правил і процедур користування та охорони надр. З неї ж (з ідеї) виводяться і дотичні площини, в яких перетинаються траєкторії соціальної діяльності щодо користування й охорони надр, що зумовлює можливість і доцільність їх охоплення в одному діапазоні юридично значущих об'єктів правового регулювання й, відповідно, неправових, серед іншого і злочинних практик.

Красномовно на користь висловленого судження свідчать узагальнення академіка В. І. Вернадського: людина й людство в біосфері – частина її організованості, закономірна функція самої біосфери. І ноосфера як геологічна сила об'єктивно взаємодіє з біосферою, первинно виходить із неї. Між кісною частиною біосфери, її кісними природними тілами й живими речовинами йде безперервний матеріальний та енергетичний обмін. Він із плином часу виражається закономірно змінною рівновагою. Вона пронизує всю біосферу, і цей біогенний струм атомів значною мірою створює її. Так невіддільно й нерозривно біосфера протягом усього геологічного часу пов'язується з живою речовиною, що її заселяє [3, с. 242, 243, 246]. Розумова ж діяльність цієї «живої речовини» має враховувати закономірності функціонування біосфери як базові.

У площині юриспруденції ця думка небезуспішно розвивається у широковідомих працях академіка О. М. Костенка, ідеї якого виражають інтелектуальне прагнення до узгодження надскладних механізмів відтворення соціальності у всій її багатоманітності й ірраціональності з базовими закономірностями природи. І хоча мова цих ідей (положень концепції юснатуралізму та її кримінологічних обрисів) ще потребує своєї подальшої правничої деталізації, диференціації, формалізації та прагматизації, не може бути сумнівів у тому, що логіка соціальної діяльності повинна підпорядковуватись розумінню її природничого, космічного значення. Варто усвідомлювати і те, що відсутність такого підпорядкування зменшує розрив у масштабі часу історичного (людського) та геологічного; зближення їх вимірів означає одне – звуження життєвого простору, скорочення його історично-часового резерву.

У цьому контексті слушною є позиція Е. Тоффлера, висловлена у всесвітньо відомому філософсько-футурологічному трактаті «Третя хвиля», згідно з яким у механізм розвитку цивілізацій на технологічній стадії вмонтовано закономірність їх самознищення [4, с. 412]. Цим, зокрема, пояснюється і так званий парадокс Фермі щодо відсутності науково, статистично очікуваного (з вельми великою ймовірністю) виявлення слідів існування інших цивілізації в межах доступного для вивчення космосу. О. О. Ларіна та В. С. Овчинський припускають, що технологічні цивілізації, розвиваючись кілька століть по експоненті, потім гинуть, не впоравшись із ризиками та загрозами, пов'язаними з розбіжністю між динамікою технологічної могутності й потенціалом вирішення суперечностей та усунення з цим пов'язаних ризиків [5]. Таке припущення видається небезпідставним і, на нашу думку, претендує на роль гіпотези, й навіть прогнозу. І єдиним шляхом забезпечення саморуйнації останнього є, як видається, гармонізація ноосфери та біосфери, практичного утвердження пріоритетності екологічних (а тому й гуманітарних) цінностей, проектів над цінностями та проектами економічними, конс'юмерними.

Тому вважаємо, досліджуючи злочинність у сфері надрокористування, що немає жодної необхідності у розчленуванні цього гносеологічно та праксеологічно цілісного об'єкту залежно від специфіки

KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

спеціальних правил регулювання поведінки суб'єктів (охорона надр з одного боку та користування – з іншого), здатної вплинути на стан надр. Ба більше: таке розчленування може призвести до невиправданого звуження розуміння сутності, соціально-правової природи й феномену злочинності у сфері надрокористування, обмежити можливості пізнання глибинних закономірностей її детермінації, звузити, врешті-решт, спектр перспективної, потенційно ефективної кримінально-превентивної діяльності. Тож, уся гамма можливих суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 240, КК України, входить до складу феномену злочинності у сфері надрокористування.

Проте злочини, передбачені ст. 240 КК України, – не єдині з тих, що становлять зміст злочинності у сфері надрокористування як об'єкт кримінологічного аналізу. До них, з огляду на викладене вище положення про включення підземного простору континентального шельфу до складу охоронюваних законодавством України надр, слід включити і порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244 КК України). Крім того, зважаючи на те, що змістом надрокористування охоплюється також і діяльність під час добування, створення й експлуатації антропогенних об'єктів, розташованих у надрах, але які не є природними складовими надр, до злочинності у сфері надрокористування також варто включити й незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини (ст. 298 КК України – щодо діянь, пов'язаних із проникненням до надр).

Три вказані юридичні різновиди кримінальних практик, передбачених статтями 240, 244 та 298 КК України, є ***основними*** і складають діяльнісний та функціональний базис злочинності у сфері надрокористування. Втім, остання ними не вичерпується, виключно через них не може бути пізнана як на гносеологічному рівні відрефлексованих проявів (структурно-системний аспект), так і на рівні предмету чи феномену (феноменологічний аспект). Зокрема, структурно-системний ракурс аналізу злочинності у сфері надрокористування виявляє доповнену до трьохвидової бази кримінальних практик (ст.ст. 240, 244, 298 КК України) панораму асоціальності. Вона складається з акцесорних і супутніх злочинів.

Акцесорні кримінальні практики у сфері надрокористування є допоміжними, такими, що зумовлюють можливість або полегшують відтворення основних, базових, і стимулюють їх. Їх, своєю чергою, репрезентують три функціонально автономні групи злочинів: 1) техніко-забезпечувальні; 2) корупційні; 3) легалізаційні – легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом – від учинення основних злочинів у сфері надрокористування, а також умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Перші виконують суто операціоністську функцію, пов'язану з учиненням злочинів, передбачених ст. 263 КК України (стосовно

незаконного поводження з вибуховими речовинами, пристроями для підриву порід й ведення підземного добування корисних копалин), продукують здебільшого номінальні загрози громадській безпеці, а також забезпечують функціональність каналів збуту (ст. 198 КК України – придбання та збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, ст. 201 КК України – контрабанда культурних цінностей – артефактів, вилучених з надр «чорними археологами»). Другі ж (ст.ст. 191, 368, 368-1, 369 КК України та ін.), по-перше, виявляють низку специфічних функціональних ознак злочинності у сфері надрокористування та, по-друге, забезпечують стійкість останньої, її зворотний виплив (з боку суб'єктів великого бізнесу) на політичну систему держави, зумовлюють спричинення масштабної й непоправної шкоди навколишньому природному середовищу взагалі та надрам України, зокрема.

Легалізаційні кримінальні практики у сфері надрокористування мають своєю функцією виведення з «тіні» капіталу, отриманого від вчинення основних злочинів у вказаній сфері, його інтеграцію із «прозорими», легальними компонентами фінансової системи як на внутрішньо державному, так і міжнародному рівнях. Кримінально-правова оцінювання таких практик знаходить своє відображення здебільшого у двох складах злочинів, ознаки яких передбачені: а) ст. 209 КК України – легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом; б) ст. 209-1 КК України – умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в частині неподання, несвоєчасного подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом із питань фінансового моніторингу, якщо такі операції здійснюються суб'єктом легалізації коштів, отриманих від учинення основних злочинів у сфері надрокористування.

Корупційно-акцесорна та легалізаційно-акцесорна складові злочинності у сфері надрокористування в поєднанні із базовими кримінальними практиками проти довкілля дозволяють віднести її до комплексних міжвидових кримінальних практик. Із позицій кримінологічної таксономії вона може бути охарактеризована як різновид еколого-економічної організованої злочинності. У її структурі можливо виділити декілька предметно відособлених блоків: злочинність у нафтогазовому комплексі, вугільній промисловості, у галузі добування мінеральних ресурсів, дорогоцінного (напівдорогоцінного) каміння (особливо гостро вже багато років стоїть проблема масового видобування бурштину), металів (чорних, кольорових, рідкісних, благородних, розсіяних, рідкісноземельних), неметалів (каменю-пісковику, піску формувального, мінеральної води, вогнетривкої, тугоплавкої, фарбувальної глини, крейди, нефеліну тощо). Проте, незважаючи на внутрішню предметно-діяльнісну диференціацію, сутність злочинності у сфері надрокористування, включно з її екзофеноменами, залишається незмінною та проявляється передусім як

KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

симбіотичний, складно організований (у поєднанні мережевої та ієрархічної структур), системний рух соціальної матерії (інституційної діяльності) у еколого-економічній і дотичній до неї політичній сферах. При цьому злочинність у сфері надрокористування варто розглядати, перш за все, як різновид злочинності екологічної, як такого різновиду кримінальних практик, що виражає крайній ступінь природничо-правового невігластва, експансіонізм, агресивний конс'юмеризм.

Академік Д. С. Ліхачов із цього приводу підкреслював, що ідея прогресу супроводжує історію людства в його доступній перспективі (не такій уже й великій). У своїх примітивних формах вона розглядає минуле та сучасність як жертву, що приноситься в ім'я майбутнього. Але виявилося так, що в реальному житті вона почала жертвувати майбутнім в ім'я короткої сучасності [6, с. 345]. Дійсно, нерозумна «експлуатація» природи є «експлуатацією» майбутнього, майбутніх поколінь, що однозначно виявляє не лише антагонізм *homo*, так би мовити, *sapiens* зі своїм природним (єдиним не синтетичним) середовищем існування, а й крайній ступінь антигуманності, поширення якої свідчить про рівень розвитку суспільства. Має рацію у цьому контексті І. М. Даньшин, який указував, що хоча реальним проявом злочинності є злочини, вона є явищем, що відображає стан суспільного організму [7, с. 120]. Зважаючи на це, а також те, що, як слушно зауважує Ю. А. Турлова, соціальне конструювання екологічної злочинності ґрунтується на цілком об'єктивних реаліях, на тому, що вона створює небезпеку біологічним основам існування людства [8, с. 244, 245], предметно-діяльнісним ядром злочинності у сфері надрокористування неодмінно постають передусім вади масової екологічної свідомості.

Саме тому, а не лише через характеристики безпосередніх і родового об'єктів злочинів, передбачених статтями 240 і 244 КК України, злочинність у сфері надрокористування є, в першу чергу, злочинністю екологічною, такою, що становить загрозу біологічним основам життя людей.

Водночас акцесорні кримінальні практики дозволяють ширше поглянути на злочинність у сфері надрокористування, визначити ключові риси її феномену, зокрема й опосередковано – через екзофеномен. Цій же меті слугує і включення до орбіти кримінологічного аналізу ***супутніх*** злочинів у вказаній сфері. Їх перелік є вельми широким. До них належать і злочини проти безпеки виробництва на гірничих підприємствах, і злочини проти довкілля, наприклад проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля (ст. 253 КК України), порушення правил охорони вод (ст. 242 КК України, щодо забруднення підземних вод, водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод) забруднення моря (ст. 243 КК України), умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252 КК України), порушення законодавства про захист рослин (ст. 247 КК України). Актуальність останнього наочно проявляється у випадку незаконного видобування бурштину у відкритий спосіб, внаслідок застосування якого відбуваються вимивання ґрунтів і знищення рослин.

Перелік супутніх злочинів не є вичерпним і залежить від конкретних видів, способів, місць здійснення, організації надрокористування, конкретних цілей їх вчинення, їх предметів тощо. Вони не становлять безпосередньо феномен злочинності у сфері надрокористування, а є її екзофеноменами й у низці випадків можуть і не впливати на стан довкілля (як-то в разі ухилення від оподаткування діяльності гірничого підприємства), а тому не відповідати екологічній домінанті спрямованості злочинного користування надрами. Проте необхідність наукової уваги до них виходить із потреби цілісного бачення злочинності у сфері надрокористування на противагу фрагментованому уявленню, що тягне за собою таку ж фрагментацію та неефективність кримінально-превентивної діяльності.

Таким чином, злочинність у сфері надрокористування постає системним об'єктом кримінологічного аналізу, який можна визначити, виходячи з вузького та широкого розуміння. У ***вузькому значенні*** злочинність у сфері надрокористування є історично мінливим, масовим, відносно стійким різновидом кримінальних практик проти довкілля, що виражаються у передбаченій кримінальним законом діяльності щодо користування надрами.

У ***широкому розумінні*** злочинність у сфері надрокористування бачиться як різновид еколого-економічної організованої злочинності – це соціально-правовий феномен, що виражається у відносно масових, стійких інституційних, передбачених кримінальним законом соціальних практиках щодо користування надрами та пов'язаними з ними акцесорними й супутніми формами злочинної діяльності в економічній, екологічній, політичній і безпековій сферах.

Висновки. За своєю юснатуралістичною сутністю злочинність у сфері надрокористування – це один зі зрізів соціальної сваволі, не узгодженої із законами природи діяльності і, головне, світоглядних диспозицій, масової свідомості. З точки зору положень теорії конфлікту – це антропо-природничий конфлікт, із позиції же структурно-функціонального й інституціонального аналізу – симбіотична форма кримінальної експлуатації природи, що характеризується: а) економічною та квазіправовою інституціоналізованістю системного користування надрами; б) суттєвим виродженням політики раціонального природокористування, що супроводжується формуванням юридичних покручів, які за формою відповідають джерелам права, а за змістом є чинниками поширення суспільно небезпечного користування надрами, є неправовими; в) структурно-функціональною інтеграцією організованих злочинних угрупувань з державно владою й муніципалітетом із використанням інструментів правотворчості та правореалізації для забезпечення, прикриття злочинної діяльності.

Перспективи подальшого розвитку думки у цьому напрямі бачаться у постановці питання про визнання злочинності у сфері надрокористування, зокрема стосовно незаконного видобування корисних копалин

KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

загальнодержавного значення, однією з форм насильства. Не психічного і не фізичного, а особливого – антропо-техногенного насильства, що є проявом нерозумного, не лише соціально, а й вітально небезпечного (у планетарному масштабі), використання ресурсів зі складових природного середовища життя людей та інших форм життя на планеті. І йдеться тут не лише про злочинність у сфері надрокористування, а про екологічну злочинність загалом.

Цілком зрозуміло, що категорія «насильство» використовується у вказаному контексті зі значною часткою умовності. Ясна річ, що ані такої (антропо-техногенної) форми, ані виду насильства правнича наука не знає. Втім, потреба у глибинному розумінні сутності злочинного використання надр вимагає розширення усталених академічних меж сприйняття дійсності, зокрема і перш за все – її дискурсивної оболонки, яка постає дисциплінарно-проміжною. Юриспруденція вимушена шукати свої начала в суспільстві, людині та природі. А тому й правнича категоризація так чи інакше, але змушена налагоджувати семіотичні мости, формувати міждисциплінарні смисли.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Каракаш І. І. Природокористування як необхідна умова існування людини і суспільства : визначення поняття й основні принципи // Екологічне право : підручник / за заг. ред. І. І. Каракаша. Одеса : Фенікс, 2012. С. 147–157.

2. Дейнега М. А. Теоретико-правові засади раціонального використання природних ресурсів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1 (22). С. 85–87.

3. Вернадский В. И. Бисфера и ноосфера / предисл. Р. К. Баландина. М. : Айрис-пресс, 2013. 576 с.

4. Тоффлер Э. Третья волна / пер. с англ. М. А. Султанова, Н. А. Цыркун. М. : АСТ, 2004. 781 с.

5. Ларина Е. А., Овчинский В. С. Парадокс Ферми и угрозы будущего. *Завтра. Блоги и сообщества*. URL: http://zavtra.ru/blogs/paradoks_fermi_i_ugrozi_budushego (дата звернення: 27.08.2018).

6. Лихачёв Д. С. О природе для нас и о нас для природы // Заметки и наблюдения : Из записных книжек разных лет. СПб. : Азбука, 2017. С. 345–352.

7. Даньшин І. М. Проблеми детермінації злочинності. *Вісник Академії правових наук України*. 1994. № 2. С. 115–123.

8. Турлова Ю. А. Феномен екологічної злочинності: питання кримінологічної дефініції. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 66. С. 237–246.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2019.

Максим Геннадиевич Максименцев,
кандидат економічних наук *(Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков)*

ПРЕСТУПНОСТЬ В СФЕРЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ: ФЕНОМЕН И ПОНЯТИЕ

Сформировано триединое научное видение феномена преступности в сфере недропользования, который состоит из основных (базовых), акцессорных и сопутствующих криминальных практик. Приведены аргументы в пользу принадлежности преступности в сфере недропользования к экологической преступности. Обоснована специфика её воспроизведства на институциональной политико-экономической пограничной деятельностной плоскости в криминально-организованных формах. Предложено узкое и широкое понимания понятия преступности в сфере недропользования.

Ключевые слова: *недра, недропользование, преступность, феномен, эксплуатация, акцессорные уголовные практики*

Maksim H. Maksimentsev
Ph.D. in Economics (Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CRIMINALITY IN THE SUBSOIL USE SPHERE: PHENOMENA AND CONCEPT

The author has formed three-pronged scientific vision of the crime phenomenon in the subsoil use sphere, which consists of the main (basic), accessory and related criminal practices. The author has provided arguments in favor of belonging of crime in the subsoil use sphere to environmental crime. The specificity of its reproduction on the institutional political and economic activity plane in criminally organized forms has been substantiated. A narrow and broad notion of criminality in the subsoil use sphere has been offered.

Key words: *subsoil, subsoil use, criminality, phenomenon, exploitation, accessory criminal practices.*